

2.4. Hướng dẫn dạy học luyện từ và câu

2.4.1. Mở rộng vốn từ và phát triển lời nói

Việc dạy mở rộng vốn từ (MRVT) và phát triển lời nói không chỉ được thực hiện ở tiết luyện tập sử dụng từ và câu mà còn được tích hợp và lồng ghép trong các bài học ở các hoạt động đọc văn bản, chính tả, hoạt động mở rộng và nói – viết sáng tạo. Các dạng BT chủ yếu cho kiểu bài này gồm: MRVT bằng tranh gợi ý; MRVT thông qua bài đọc; MRVT bằng cách tìm từ chỉ khác nhau ở âm đầu hoặc vần; MRVT theo cấu tạo từ, theo trường nghĩa.

Để MRVT và phát triển lời nói cho HS, GV có thể tổ chức:

(1) MRVT và phát triển lời nói bằng tranh gợi ý: HS quan sát tranh tìm từ ngữ chỉ sự vật, hoạt động, đặc điểm, tính chất, nói câu có từ ngữ tìm được.

(2) MRVT và phát triển lời nói thông qua bài đọc: HS đọc một văn bản và tìm những từ ngữ được yêu cầu theo một trường nghĩa nhất định. GV hướng dẫn cho HS đặt câu có chứa các từ ngữ vừa tìm và viết câu vừa đặt vào vở.

(3) MRVT và phát triển lời nói bằng cách tìm từ chứa âm, vần: Dạng bài này được tích hợp ngay trong hoạt động đọc lưu loát và được tổ chức thành BT trong VBT. Để dạy dạng bài này, GV tổ chức cho HS tìm từ chứa tiếng có âm/ vần theo yêu cầu; nói – viết câu có từ ngữ tìm được. MRVT kiểu này thường được gắn với BT chính tả.

(4) MRVT và phát triển lời nói theo cấu tạo từ: Dạng bài này thường cho sẵn một tiếng, yêu cầu HS sinh tìm tiếng ghép với tiếng đã cho để tạo từ mới, đặt câu với từ ngữ tìm được.

(5) MRVT và phát triển lời nói theo nghĩa của từ: Dạng bài này thường cho sẵn từ và nghĩa của từ, như thẻ từ – thẻ ghi nghĩa từ hoặc BT giải ô chữ, giải câu đố. HS dựa vào các dữ kiện đã cho để tìm từ ngữ theo yêu cầu và nói câu có từ ngữ tìm được.

(6) MRVT và phát triển lời nói theo trường nghĩa: Dạng bài này được thiết kế dựa trên lí thuyết trường nghĩa với 3 kiểu nhỏ:

① Tìm từ ngữ chỉ tình cảm/ cảm xúc/ đồ vật/ hoạt động (của các nhân vật có trong tranh,...)/ đặc điểm, công dụng của đồ vật,...

② Tìm từ ngữ có thể kết hợp với từ đã cho.

③ Nói, viết câu chỉ tình cảm/ cảm xúc/ giới thiệu đồ vật/ thuật hoạt động chứng kiến hoặc tham gia.

Các bước tổ chức thực hiện BT MRVT và phát triển lời nói:

- *Bước 1:* HS xác định yêu cầu BT và phân tích mẫu (nếu có).
- *Bước 2:* Một vài HS thực hành tạo mẫu và cùng GV phân tích.
- *Bước 3:* HS thực hiện BT bằng phương pháp, hình thức phù hợp.
- *Bước 4:* HS chia sẻ kết quả BT.
- *Bước 5:* HS và GV nhận xét, bổ sung.

2.4.2. Luyện tập nói, viết câu

Tương tự hoạt động dạy học MRVT, dạy học luyện tập nói viết câu không chỉ được thực hiện ở tiết luyện tập sử dụng từ và câu mà còn được tích hợp và lồng ghép trong các bài học ở các hoạt động đọc văn bản, chính tả, hoạt động mở rộng và nói – viết sáng tạo. Thêm vào đó, việc dạy học nói viết câu được bố trí ngay sau dạy học MRVT và phát triển lời nói. Các dạng BT chủ yếu cho kiểu bài này gồm: nhận diện và sử dụng từ chỉ người, đồ vật, con vật, cây cối; từ chỉ hoạt động; từ chỉ tính chất; nhận diện và sử dụng câu *ai, cái gì, con gì, là gì, làm gì, thế nào*; trả lời câu hỏi *khi nào, ở đâu, như thế nào, vì sao, để làm gì, bằng gì*; nhận diện và sử dụng câu kể – dấu chấm, câu hỏi – dấu chấm hỏi, câu khiến – dấu chấm than, câu cảm – dấu chấm than. GV hướng dẫn HS quan sát mẫu, phân tích mẫu, đặt câu (nói câu theo yêu cầu về từ ngữ/ mục đích nói → viết lại câu vừa nói).

Tương tự hoạt động MRVT và phát triển lời nói, các bước tổ chức thực hiện BT luyện câu và phát triển lời nói gồm:

- *Bước 1:* HS xác định yêu cầu bài tập và phân tích mẫu (nếu có).
- *Bước 2:* Một vài HS thực hành tạo mẫu và cùng GV phân tích.
- *Bước 3:* HS thực hiện bài tập bằng phương pháp, hình thức phù hợp.
- *Bước 4:* HS chia sẻ kết quả bài tập.
- *Bước 5:* HS và GV nhận xét, bổ sung.